

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	Nieuw aardkundig monument Wiel van Bassa
Datum	14-05-2024
Documentnummer	UTSP-1399819799-9088
Van	Jannah Wijermars
Telefoonnummer	+31634599691
E-mailadres	jannah.wijermars@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	LLO
Team	WEB
Portefeuillehouder	Bakker
Bijlage	Motie #115 Aardkundige Monumenten 7 december 2015

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

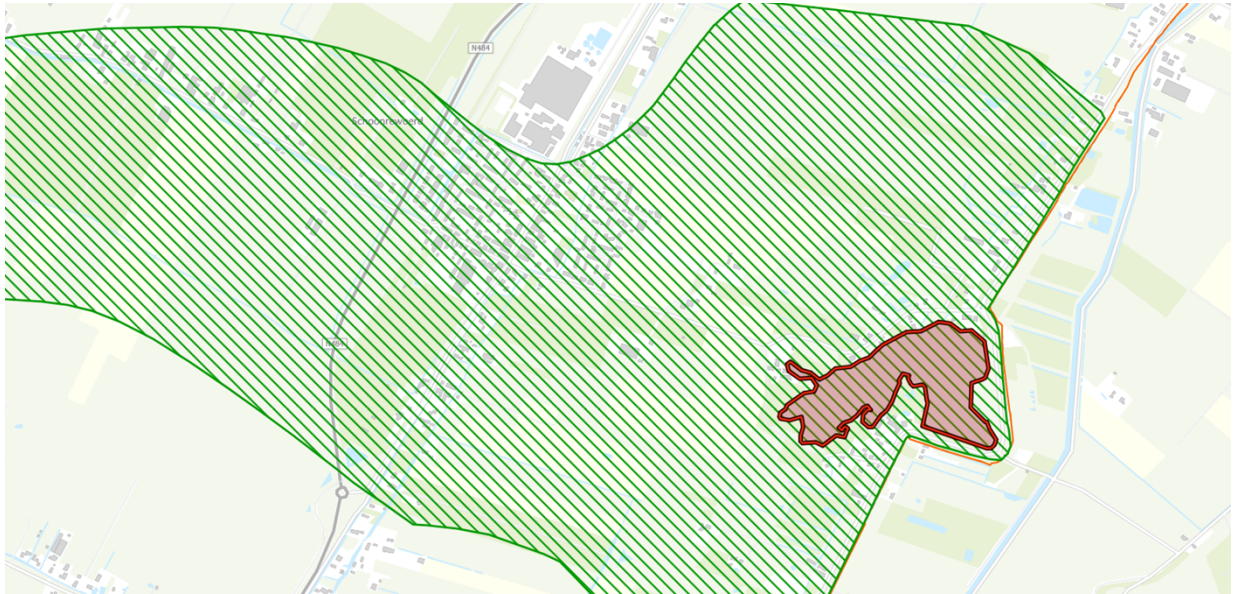
Wij hebben het Wiel van Bassa in de gemeente Vijfheerenlanden benoemd tot het negende aardkundig monument in de provincie Utrecht. Een wiel is een kolkgat dat in het landschap wordt geslagen na het doorbreken van een dijk. Het Wiel van Bassa is het grootste wiel van Nederland. Door dit wiel tot aardkundig monument te benoemen werkt de provincie aan de bescherming van aardkundige waarden en het beleven van aardkundig erfgoed. Wij nodigen u uit voor een bijeenkomst waarbij de benoeming feestelijk wordt gevierd, deze vindt plaats op 17 oktober 2024.

Inleiding:

Op 7 december 2015 heeft u motie #115 (zie bijlage 1) aangenomen om te onderzoeken of er aanvullende aardkundige monumenten aan te wijzen zijn. Aardkundige monumenten zijn bijzondere aardkundige waarden, die het verhaal vertellen over het ontstaan van ons landschap. De benoeming van aardkundige waarden tot monument draagt bij aan de bescherming van aardkundige waarden en het beleven van aardkundig erfgoed, iets wat de provincie belangrijk vindt (zie bijlage 1). Daarvoor is het benoemen van monumenten een geschikt en goedkoop instrument. Nadat het proces om nieuwe monumenten aan te wijzen een aantal jaren heeft stilgelegen is dit in 2023 weer opgestart. De uitkomst van dit proces is de benoeming van het Wiel van Bassa als negende monument van de provincie Utrecht (zie figuur 1 en 2). U wordt door middel van deze brief geïnformeerd over deze benoeming.

Een wiel is een kolkgat dat in het landschap wordt geslagen na het doorbreken van een dijk. In het geval van het Wiel van Bassa, ook wel het Schoonrewoerdse Wiel, gaat het ook om een bijzondere dijkdoorbraak, namelijk die van een dwarsdijk (de Diefdijk). Het Wiel van Bassa is ontstaan in 1573 nadat de dijk doorbrak bij hoogwater in de Gelderse polder ten oosten van den Diefdijk. Het wiel ligt in een groter gebied dat een aardkundige waarde heeft, namelijk een gebied met een oeverval en oude rivierbedding. Het kolkgat dat over is gebleven na de doorbraak is nu het grootste wiel van Nederland, ongeveer 13 hectare groot en 8 meter diep. De dijk is heraangelegd om het wiel heen, waardoor er nu een kenmerkende bocht in de dijk zit. Ook staan er naast het Wiel twee bijzondere huizen: het Dordtse Huis (waar bestuurders van het Dordrechts Waterschap werkten) en

boerderij De Kruithof. Om het wiel liggen een aantal woningen, en lopen er wandel- en fietsroutes door het gebied.

Figuur 1: Atlas-kaart met de ligging van het Wiel van Bassa (dik omlijnde markering) ten oosten van Schoonrewoerd. De aardkundige waarde is het gestreepte gemarkeerde gebied. De lijn ten oosten van het wiel is de provinciegrens.

Figuur 2: Foto van een deel van het Wiel van Bassa.

Toelichting:

Er is gekozen voor het Wiel van Bassa als negende monument vanwege verschillende redenen. De doorbraak van een dwarsdijk en het feit dat het wiel de grootste is van Nederland maken het Wiel van Bassa uniek. Ook zijn de mogelijkheden tot recreatie bij het wiel goed. Zo zijn er wandel- en fietsroutes en is er parkeergelegenheid. Het wiel ligt in een bestaande aardkundige waarde (opgenomen in de Omgevingsverordening, Artikel 7.12), waardoor de benoeming geen juridische gevolgen heeft voor de

omwonenden. Ook verliep de samenwerking met de eigenaar (Zuid-Hollands Landschap) en de gemeente Vijfheerenlanden goed. Deze partijen zijn blij en trots dat het Wiel van Bassa nu als monument is benoemd. Tot slot ligt het wiel in een relatief nieuw stuk van de provincie Utrecht: gemeente Vijfheerenlanden. De benoeming brengt dit stuk provincie extra onder de aandacht.

Financiële consequenties:

De financiële gevolgen van dit project zijn opgenomen in de Programmabegroting van 2024. De kosten worden geraamd op €10.000, conform begroting. Deze kosten betreffen het ontwerpen en realiseren van een monument en een informatiebord die geplaatst worden rond het Wiel van Bassa, en het organiseren van het evenement ter gelegenheid van de benoeming. Er zijn geen financiële risico's.

Vervolgprocedure / voortgang:

Er is een feestelijk openingsevenement gepland om het Wiel van Bassa als aardkundig monument te onthullen. Hier zullen ook het informatiebord en het fysieke monument worden onthuld. De Provinciale Staten zijn uitgenodigd om deze opening bij te wonen op 17 oktober 2024.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen